بەش: زمانی کوردی.

کۆلێژ: پەروەردە – شەقلاوە

زانکۆ: سەلاحەددین.

بابەت : شێوازناسی

ناوی مامۆستا: م. کامران ابابکر خضر

ساڵی خوێندن: ٢٠٢١. ٢٠٢٢

پەرتووكی كۆرس
Course Book

١-ناوی كۆرس	شێوازناسی
٢- ناوی مامۆستای بەرپرس	كامران ابابكر خضر
٣-بەش /كۆلێژ	زمانی كوردی/ پەروەردەی شەقلاوە - شەقلاوە
٤- پەیوەندی	kamaran.khudhur@su.edu.krd
٥- یەكەی خوێندن بە سەعات لە هەفتەیەك	٣ یەكە
٦- ژمارەی كاركردن	٣ كاتژمێر
٧- كۆدی كۆرس	
٨- پرۆفایەلی مامۆستا	• لەدایك بووی : پاییزی(١٩٨٨) لە قەزای شەقلاوە .. • لە ساڵی (٢٠٠٧) ناوی لە (زانكۆی سەلاحەددین - كۆلیژی پەروەردەی بنیات – بەشی زمانی كوردی) دا هاتۆتەوە. • دەرچووی ساڵی (٢٠٠٩-٢٠١٠) یە ، بە پلەی (**یەكەم**)ی لە سەر ئاستی بەشی زمانی كوردی و پلەی (**سێیەم**) لەسەر ئاستی كۆلیژی پەروەردەی بنەڕەتی بەدەستهێناوە بە نمرەی (٨١). • لە (**دە یەكەمەكانی** دەرچووی زانكۆیە لەسەر ئاستی هەرێمی كوردستان لە (زمانی كوردی) بۆ ساڵی (٢٠١٠) . • ناوی لە (تابلۆی شانازی) یەكەمەكانی زمانی كوردی تۆماركراوە. • لە ساڵی (٢٠١٠) وەك مامۆستا لە قوتابخانەی (ئاقوبانی خواروو- پەرورەدەی شەقلاوە) لە وەزارەتی پەروەردە دامەزراوە. • دواتر لە ساڵی (٢٠١١) ڕاژەی گواستراوەتەوە بۆ بەشی زمانی كوردی- كۆلیژ پەروەردەی بنەڕەتی- زانكۆی سەلاحەددین- وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوی زانستی و وەك (یاریدەدەری توێژەر – معید) دەستبەكاربووە.

	• دواتر لە ساڵی (٢٠١٤) دەستی بە خوێندنی ماستەر کردووە ، لە زانکۆی ڕاپەڕین – فاکەڵتی پەروەردەی قەلاْدزێ– بەشی زمانی کوردی . • لە ٢٠١٦/٦/٤ گفتوگۆی نامەکەی بەناونیشانی (شێوازی شیعری هاوچەرخی کوردی – کرمانجی ناوەڕاست –لە ساڵانی ١٩٨٠–١٩٩١ دا) کراوە و بە پلەی (زۆرباش) وەرگیراوە و بڕوانامەی (ماستەر)ی لە ئەدەبی هاوچەرخی پێبەخشراوە. • لە ڕۆژنامە و گۆڤارەکان چەند وتارێکی لە بواری (کۆمەڵایەتی ، ڕۆشنبیری ، پەروەردەیی ، ئەدەبی) بڵاوکردۆتەوە . • لەماوەی کارکردنیدا بەشداربووە لە چەندین خوول: لەوانە (توانستی کۆمپیوتەر، زمانی ئینگلیزی ، ڕێگاکانی سەرکەوتن لە ژیان ، پێگەیاندنی سەرکردە، زمانی فارسی ، ڕێگاکانی وانە ووتنەو.. ...) • ئەندامە لە چەندین کۆمەڵە و دەستەی ڕیکخراوەیی حکومی / ناحکومی. • دووساڵ لە مامۆستا بووە لە بەشی زمانی کوردی – کۆلیژی پەرورەدەی بنەڕەتی – زانکۆی سەلاحەددین– هەولێر • لە ١١/ ١٠/ ٢٠١٨ ، نازناوی زانستی (مامۆستای یاریدەدەر)ی پێبەخشراوە. قوتابی دکتۆرایە لە کۆلێژی پەروەردە– هەولێر.
٩– وشە سەرەکیەکان	ناساندنی شێواز شێواز لە ڕووی تیۆرییەوە شیواز لە پراکتیکییەوە

١٠– ناوەرۆکی گشتی کۆرس:

شێوازناسی یەکێکە لەو وانانەی کە قوتبی قۆناغە سێیەم لەچوارچێوەی بابەتە ئەدەبییەکان دەیخوێنن، وانەیەکە باس لە شێوازی بەگشتی دەکات بە تایبەتیش جەخت لەسەر شێوازی ئەدەبی دەکاتەوە، لە زانستی شێواز ڕەهەندەکانی پەیوەست بەشێواز پێك دێت

١١- ئامانجەکانی کۆرس

* بۆ شارەزا کردنی قوتابی لە بنەما گشتییەکانی شێوازناسی و ناساندنی وەك زانستێکی سەربەخۆ و لەهەمان کاتدا پەیوەستدار بە لایەنەکانی تری ئەدەب و زمانەوە.

* تێگەیشتنی قوتابی لە بوارە جیاجیاکانی ئەدەب، کە شێوازناسی وەکو چەترێك لەژێر سێبەری خۆیدا کۆیکردونەتەوە..

* بەخشینی بنەمای زانستی شێواز بە قوتابی بۆ مەبەستی ڕەخنەگرتن لە دەق و لێکۆڵینەوە لە دەقی ئەدەبی لە چوارچێوەی بابەتەکانی شێوازدا

١٢- ئەرکەکانی قوتابی

١. ئامادەبوونی لە پۆلدا و پابەندبوونی بە ڕێنماییەکانی پۆل
٢. گوڕایەڵی مامۆستا لە کاتی وانە وتنەوەدا.
٣. بەشداری کردن لەگەل مامۆستا لەکاتی وانەوتنەودا
٤. جیٚ بەجیٚ کردنی ئەرکی ڕۆژانە.
٥. نوسینی ڕاپۆرت و ئەنجامدانی چالاکی ڕاسپێردراو لەلایەن مامۆستاوە

١٣- ڕێگەی وانە ووتنەوە

- بە مەبەستی وتنەوەی کورس بووکەکە ، چەندین ڕێگا و شێواز بە کاردەهێنم بو فێرکردنی قوتابی وەك :
  - ڕێگای وانەوتنەوە (گریقە المحاڤرە).
  - ڕێگای گفتوگۆ (گریقە المناقشە).
  - ڕێگای پرسینەوە (گریقە الاستجواب).

- بۆ وتنەوەی بابەتەکە چەندین ئامرازی فێرکردن بە کار دەهێنرێن وەك :
  - بەکارهینانی داتاشۆ بو نیشاندانی ئەو پاورپۆینتانەی تایبەتن بە بابەتی کورس بوکەکە.
  - بەکارهینانی واید بورد – تەختە بۆ نوسینی خاڵە گرنگەکان.
  - بەکارهێنانی چەندین باس و توێژینەوە لە ئاستە جۆراوجۆرەکان و شلۆڤەکردنییان لە لایەنی بابەتیی و هونەری .

١٤- سیستەمی هەڵسەنگاندن

هەڵسەنگاندنی قوتابییان بە مەبەستی زانینی ئاستی فێربوونییانە ، ئەمەش لە ریگای تاقیکردنەوەی ڕۆژانە و مانگانە و تاقیکردنەوەی کۆرسات.

بەگشتی بۆ کۆرسەکە، نمرەکان لەسەر (١٠٠)، ئەویش بەم شێوەیە دابەش دەکرێت:

- لە کۆتایی هەفتەی شەشەم تاقیکردنەوە دەکرێت: تاقیکردنەوەی سەرەتای = (٤٠) نمرە لە کۆی گشتی .

- **تاقیکردنەوەی کۆتایی کۆرسی خوێندن = (٦٠٪) نمرە.**

١٥- دەرئەنجامەکانی فێربوون

شێوازناسی بابەتێکی پێویستە بۆ بەشە جۆربەجۆرەکان تا قوتابییەکان لەنزیکەوە ئاشنایەتیەکی زانستی لەگەڵ زانستیزمان و مێژووی ئەدەبی و ژانرە ئەدەبییەکان پەیدا بکەن. چونکە قوتابی لەڕێگەی ئەم بابەتەوە دەتوانێت بەشێوەیەکی زانستییانە و ئەکادیمییانە ئاگاداری دەقی ئەدەبی و گۆرانکارییەکانی سەردەق و تایبەتمەندییەکانی هەر قوناغێکی ئەدەبی بێت، ئەمەش دەبێتە پشتیوانییەکی زانستی بۆ هەڵسان بە ئەکی خۆی لە داهاتوودا و قوتابی لەسەر رەخنەی زانستی ڕادینی و ئاسۆی دنیا بینی فراوان دەکات لە بواری خۆیدا.

بۆ پێگەیاندنی ئەکادیمیانەی قوتابی لە بەشەکاندا.ئامانج لەم زانەیە بۆ شارەزا کردنی قوتابی لە بنەما گشتییەکانی بنەماکانی شێواز و ناساندنی وەك لایەنێکی سەربەخۆ و لەهەمان کاتداپەیوەستدار بە ڕوخسار و ناوەرکی دەقی ئەدەبی. تێگەیشتنی قوتابی لە بوارە جیاجیاکانی ئەدەب و گۆڕانکاری و بەرهەمە ئەدبییە نوێیەکان ئاراستەکردنی قوتابی بەشێوەیەك کە زیاتر و چاکتر ئاگادار بێت لەو توێژینەوەو لێکۆڵینەوانەی کە وەکو ئەرشیفێك رابردووی نەتەوەکەمان پێکدەهێنن و دەبنە هەوێنی پێشکەوتن و تازەگەری لە ئەدەبدا.

١٦- لیستی سەرچاوە .

1. **ئەحمەد ، پەخشان عەلی (٢٠٠٩) ، شێوازی شیعری گۆران ، چ. ١ ، چاپخانەی ڕەنج ، سلێمانی .**
2. **ئەحمەد، صافیە محەمەد (٢٠١٣) ، لادان لە شیعری هاوچەرخی کوردیدا ، چ. ١ ، چاپخانەی حاجی هاشم ، هەولێر.**
3. **ئیبراهیم،محەمەد عەبدولکەریم (٢٠١٢)،پێکهاتەی زمانی شیعری لە ڕوانگەی ڕەخنەی نوێوە، چاپی یەکەم ، چاپخانەی موکریان، هەولێر.**
4. **بارت ، ڕۆلان (٢٠٠٧)، چێژی دەق ، و: ئیسماعیل زارعی ، چ١ ، چاپخانەی منارە ، هەولێر.**
5. **بوحسون ، حسین (٢٠٠٤)، شێوازگەری و دەقی ئەدەبی ، و. هیمداد حوسێن ، گۆڤاری کاروان ، ژمارە:١٨٦ ، هەولێر.**
6. **بودوخە، د. مسعود (٢٠٢١)، شێوازناسی و تایبەتمەندییەکانی زمانی شیعرییەت ، و. صافیە محەمەد ئەحمەد ، چ١ ، بێ شوێنی چاپ.**
7. **تالیس ، (ئەرستۆ ٢٠٠٥) ، هونەری شیعری، و: د. حەمید عەزیز ، چ١ ، بەڕێوەبەرایەتی خانەی وەرگێڕان، سلێمانی.**
8. **جان کۆهێن ، (٢٠٠٨) ، بنیاتی زمانی شیعری ، و: د. ئازاد عەبدولواحید کەریم + عەلی بەرزنجی، چ.١ ،چاپخانەی ئارابخا، کەرکوك.**
9. **حەوێزی، دەریا جەمال (٢٠١٢) ، جیهانبینی لە شیعری هاوچەرخی کوردی (کرمانجی ناوەڕاست)،چ. ١ ، چاپخانەی حاجی هاشم ، هەولێر .**

١٠.حسێن، جەبار ئەحمەد (٢٠٠٨) ، ئستاتیکای دەقی شیعری کوردی _ کوردستانی عێراق(١٩٥٠-١٩٧٠) ، چ.١ ، چاپخانەی سەردەم ، سلێمانی.
١١.خضر ، کامران ابابکر (٢٠١٦)، شێوازی شیعری هاوچەرخی کوردی لە باشوری کوردستان-کرمانجی ناوەڕاست (لە سالانی ١٩٨٠-١٩٩١)دا، ماستەرنامە ، فاکەلتی پەروەردەی قەلادزێ ، زانکۆی ڕاپەڕین.
١٢.خەلیل، د. ابراهیم محمود (٢٠١٧)، ڕەخنەی ئەدەبی نوێ-لە لاسایکرنەوە بۆ هەلوەشاندنەوەگەرایی، و: پ.ی.د. محەمەد تاتانی، چاپی یەکەم، چاپخانەی کارۆ ، سلێمانی.
١٣.خۆشناو، هێمن عومەر (٢٠٠٩) ، شیعرییەتی دەقی چیرۆکی کوردی ، چ. ١ ، چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشەنبیری ، هەولێر .
١٤.دزەیی، عەبدولواحید موشیر (٢٠١٢) ، شێواز و پراگماتیك، چ.١ ، چاپخانەی الروچە ، ئیستەنبۆڵ.
١٥.سارتەر ، جان پۆل (٢٠٢٠) ، ئەدەب چییە ؟ ، و. مستەفا غەفوور ، چ٢ ، چاپخانەی تاران، لە بڵاوکراوەکانی خانەی کەلتوور، سلێمانی.
١٦.سالح سەلیم ڕەشید ، (٢٠١٩) ، لێکۆڵینەوەکانم لەبارەی شێواز ، چ.١ ، چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشەنبیری ، هەولێر.
١٧.سالح، سەلیم ڕەشید (٢٠١٢)، شێواز لە کورتە چیرۆکی نوێی کوردیدا، چ.١ ، چاپخانەی ڕۆژهەلات ، هەولێر.
١٨.سەفەوی، کورش لە زمانەوانیەوە بۆ ئەدەبیات ، و. د. عوسمان دەشتی ، بەرگی یەکەم-هۆنراو ، چ ١ ، چاپخانەی ڕۆژهەلات ، هەولێر.
١٩.شارەزووری ، د. یادگار لەتیف (٢٠١٢)، تیۆرەکانی وەرگرتن لە ئیستاتیکای وەرگرتنەوە بۆ ڕەخنەی هاتنەوەلامی خوێنەر، چاپی یەکەم ، چاپخانەی حەمدی ، سلێمانی.
٢٠.گەردی، عەزیز (١٩٧٩) ، ڕەوانبێژی لە ئەدەبی کوردیدا (واتاناسی) ، بەرگی سێیەم، چ١، چاپخانەی کاکەی فەلاح،
٢١.فەتاح، محەمەد مەعروف (٢٠١٠) ، لێکۆڵینەوە زمانەوانییەکان ، کۆ. ئا: شێروان حسێن خۆشناو + شێروان پیرداود
٢٢.کاکی، حەمە نوری عومەر (٢٠٠٨) ، شێواز لەشیعری کلاسیکی کوردیدا ، چ. ١ ، چاپخانەی تیشك ، سلێمانی.
٢٣.کاکی، حەمەنووری عومەر (٢٠١٢)، شێوازی شیعری نوێی کوردی کرمانجی ناوەڕاست(١٩٢٠-١٩٧٠)، چ. ١ ،
٢٤.مەحموود، ئازاد ئەحمەد (٢٠٠٩) ، بونیاتی زمان لە شیعری هاوچەرخی کوردییدا، چاپی یەکەم، چاپخانەی حاجی هاشم، هەولێر.
٢٥. .
٢٦.محەمەد، فواد ڕەشید ، (٢٠٠٥)، ناسنامەی دەق، چ.١ ، چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، ،هەولێر.

٢٧.محەمەد، د. فواد ڕەشید (٢٠٠٧) ، دەقی ئەدەبی (ئەدگار، چێژ ، بەها)، چ.١ ،چاپخانە و بڵاكراوەی دەزگای ئاراس ، هەولێر.
٢٨.مرعی، فواد (٢٠٠١) ، شێوازگەری دیالۆگ و پراكتیك، و: د. فواد ڕەشید محەمەد ، گ. كاروان ، ژ. ١٦١، هەولێر.
٢٩.مستەفا ، نەزیرە سابیر (٢٠٢١) ، پڕاگماتیك و شێوازگەری ، چ١ ، ، ناوەندی چاپ و بڵاوكراوەی ئاوێر، هەولێر.
٣٠.مستەفا ، ئیدریس عەبدوڵلاّ(٢٠١٢) ، شێواز و شێوازگەری ، چ.١ ، چاپخانەی ڕۆژهەڵات ، هەولێر.
٣١.نهێلی ، نیحمەتوڵڵا حامد(٢٠٠٧) ، شێوازگەری ، چ. ١ ، چاپخانەی حاجی هاشم ، هەولێر .
٣٢.هۆراس ، (٢٠٠٥) ، هونەری شیعری، و: د. حەمید عەزیز ، چ١ ، بڵاوكراوەی كتێبفرۆشی سۆران ، هەولێر.

١. ١٧. **بابەتەکانی کۆرس:**

وانەكان	لیستی پرۆگرام
یەكەم	▪ **بۆ یەكتر ناسین و زانیاری لەسەر شێوازی وانە وتنەوەكە:** ▪ **چەمكی** زاراوەی شێواز و شێوازگەری:
دووەم	▪ **پێناسە و** شێواز و شێوازگەری: یەک: شێواز لەگۆشەی (نووسەر) دووەم: شێواز لە گۆشەی (دەق): سێیەم:ڕوانین لە شێواز لە گۆشەی (خوێنەر):
سێیەم	▪ **مێژووی سەرهەڵدانی شێواز :** ▪ **پەیوەندی شێواز بە زانستەكانی تر:**

چوارەم	▪ **ڕەهەندە سەرەکییەکانی شێواز** ○ **بینینی تایبەت** ○ **هەڵبژاردن** ○ **لادان لە باو**
پێنجەم **شەشەم**	ئـــاراستە شێوازییەکان: یەکەم: شـــێوازگەری دەربڕیـن: دووەم: شێوازگەری کەســـی سێیەم: شێوازگەری ئاماری: چوارەەم : شێـــوازگەری ئەرکـــی
حەوتەم	○ ئەو هۆکارانەی کاریگەری لە شێواز دەکەن: ○ زمـــان و ناسنامەی دەق:
هەشتەم	**تاقیکردنەوە ٤٠٪**
نۆیەم	+ **جۆرەکانی شێواز لە ڕووی بابەتەوە** ١. **شێوازی زانستی** ٢. **شێوازی ئەدەبی** ٣.**شێوازی زانستی بە ئەدەب کراو**
دەیەم	+ **پۆلینکردنی حەوت لایەنەی شێواز:** + **جۆرەکانی شێواز** ١. **شێوازی تاکەکەسی** ٢. **شێوازی سەردەم** ٣.**شێوازی نەتەوەیی**
یازدەم	○ **تایبەتمەندییەکانی شێوازی ئەدەبی** ○ **ئەرک و مەبەستی شێواز**
دوازدەم	**نموونەی پراکتیکی لە دەقەکانی (کۆن و نوێ و هاوچەرخ)**